

UIT DE SCHRIFT

Pinksterfeest — Oogstfeest.

En als de dag van het pinksterfeest vervuld was....

Handel, 2:1a.

Het is niet toevallig en onverschillig, op wat dag het was, dat de kerk van Christus vervuld werd met den Heiligen Geest. Het was de dag van het joodsche, het oudtestamenteel pinksterfeest.

Dat was een oogstfeest. Men diende dan in Israël ten offer te brengen twee brooden, gebakken van het eerste, verse tarwemeel, Lev. 23:17, Ex. 23:18, Num. 28:26. De oogst was met paschen begonnen; dan bracht men de eerstelingen, wat halmen met rijp koren. Maar vijftig dagen later viert men er feest over, dat de heele oogst is ingezameld: het koren is gedorscht, het meel gemalen, het brood gebakken. Dat is pinksteren, feest der verzadiging, feest van de vruchten, die rijp in den schoot vallen.

Dat feest wordt nu feest van den Heiligen Geest der volheid Gods. Christus van Paschen, de Eersteling, heeft vele broeders nu, uit alle volken. Nu geeft de wereldakker zijn vrucht voor de schuren Gods.

Van Christus, Wiens feest het ook op den pinksterdag is, kan men in dit verband twee dingen zeggen. Hij is Eersteling. In de schuur van den Vader is Hij het eerst binnengedragen. Maar daarmee in verband staat een tweede ding: Hij legt op den geheelen oogst beslag. Want naar de Schrift is de eersteling niet enkel het begin; het goed begin, dat een reeks opent. Er gaat heilzame invloed uit van den eersteling op het groot geheel, waarvan hij onderdeel is; dat onderdeel, dat Gode wordt gewijd.

Tot recht begrip van wat een eersteling is, sla men Rom. 11:16 op. „Indien de eerstelingen heilig zijn, zoo is ook het deeg heilig." Nader wordt dat verklaard in een andere gelijkenis: „indien de wortel heilig is, zoo zijn ook de takken heilig." Dit laatste is zeer begrijpelijk. De wortel draagt de takken en vergadert hun voedsel; het leven van den wortel deelt zich aan de heele plant of boom en aan alle vertakkingen mee. Zoo gaat er ook een invloed uit van den „eersteling" op het „deeg". Denk u maar in, met welk doel de eerstelingen werden gebracht. In Israël heeft het Woord Gods onderwezen over het leven en den arbeid en tot kennis des geloofs gebracht, dat voedsel, brood, dagelijksch levensonderhoud van den Heere zijn. De mensch werkt zich niet in het zweet in zijn broodwinning, maar in zijn levensroeping. Zijn arbeidsresultaten zijn voor God, zijn God en Schepper, de Schepper bovendien van alle dingen. Dus is ook het graan, dat op den akker groeit en straks tot meel gemalen en tot brood gebakken wordt, het eigendom van God. En wie Hem vreest met waren harte neemt van dat deeg geen kruimel tot stilling van zijn honger en om de grage monden van zijn kinderen te vullen, tenzij hij een eerstelingsgave Gode heeft gewijd. Dat eerstelingsdeel onttrekt hij aan het zgn. profaan gebruik: van zijn dagelijksche behoeften neemt hij het af, voor zijn God. Zoo heiligt hij niet slechts dat deel, dat met gebruikelijke ceremoniën tempelwaarts gebracht en hemelwaarts geheven wordt; maar het geven van het deel heiligt het deeg geheel en al, alwat hij overhoudt en straks gaat eten.

Nu kunnen wij den Christus van het pinksterfeest verstaan, die oogstfeest houdt als Hij den Geest zendt. De oogst van Christus zijn de kinderen des verbonds, ja het leven des verbonds, met een omvang en een vertakking, als we ons maar moeilijk volledig kunnen denken. En Christus is met de banden der eeuwige ordening Gods en van Zijn Middelaarsliefde aan deze kinderen en dit leven verbonden. Als hun eersteling had Hij Paschen, en was de eerste vrucht van God uit Diens schepping. Geschapen leven van den tweeden Adam werd toen naar recht met heerlijkheid bekleed.

Maar indien de eersteling heilig is, zoo is ook het deeg heilig.

De geheele oogst is in Hem begrepen.

Maar het leven des verbonds, de menschenkinderen, die dat leven hebben, zijn niet als Christus nog verheerlijkt. Wij zijn zoo maar niet Gods oogst, die rijp en wel, gedorscht en gewand, gedragen wordt met blijdschap in Gods schuren. Ons leven zucht naar de heiliging met Christus mee.

En nu houdt daar op het pinksterfeest de Eersteling den band aan met den oogst in zijn geheel. Hij zendt den Geest uit om den oogst nu binnen te krijgen. Hij heeft niet tevergeefs den eersten stap gezet, velen volgen Hem. Hij krijgt ze mee, Hij beschikt over den Geest.

Zoo is er een dag, dat Hij klaar komen zal. Hij kan tot de voleinding geraken.

Om dezen Christus en Zijn Geest mag de kerk zich nu niet laten verhinderen om ten volle Zijn oogst te zijn. Het leven des verbonds bloeit en het bloeit nog. Ook vriest het en het hagelt. De vrucht beeft; ze wordt zeer bedreigd. Nochtans zet zij zich en wordt rijp. Gods schuren komen vol.

Christus is enkel zegen, door den Heiligen Geest. Maar... Christus. Want daar is ook een andere oogst, Openb. 14:14 vlg. W. R. S.

KERKELUK LEVEN

Christendom en wetenschap¹⁾.

Wanneer het vanavond mijn taak was, over de verhouding van christendom en wetenschap een verhandeling te geven voor een wetenschappelijke kring, dan zou vóór alles een scherpe omschrijving zoowel van het begrip „christendom" als van dat der „wetenschap" dienen gegeven te worden. Want van beide begrippen is het aantal bepalingen en omschrijvingen legio. Nu echter de bedoeling is, in een korte toespraak, eenige algemeene opmerkingen te geven over beider verhouding, zullen we van elke scherpe begripsbepaling afzien, en ons aansluiten bij het gewone spraakgebruik. Onder „christendom" wordt dan zoowel verstaan de gemeenschap der christenen als datgene, wat haar gevormd heeft of in haar essentieel is. En onder „wetenschap" verstaan we dan niet alleen de systematische eenheid van kennisinhouden, die principieel bij elkander behooren, doch ook den methodisch opgezette arbeid van wie zulk een eenheid zoeken te verkrijgen langs den weg van onderzoek en nadenken.

Christendom en wetenschap, — staan die beide grootheden v i a n d i g tegenover elkaar? Het is herhaaldelijk beweerd. Er zijn er geweest, die met deze bewering het christendom afbreuk hebben willen doen. En er zijn er óók geweest, die gemeend hebben, met het uitroepen van den oorlog tusschen christendom en wetenschap, of althans met het doorsnijden van den band tusschen die beide, God een dienst te doen, en het waarachtige christendom te beschermen tegen één van zijn doodvijanden.

Wat de eerste groep betreft, — men kent, voornamelijk uit allerlei populaire anti-kerkelijke en anti-christelijke pamfletten, de quasi-wetenschappelijke verwijten, die aan christendom en kerk nog steeds worden gedaan. Heeft de kerk niet de heksenprocessen, de water- en vuurproeven, de godsoordeelen te haat genomen of helpen nemen? Heeft zij niet, met of zonder inquisitie, eettelijke pioniers op wetenschappelijk terrein vervolgd, Galilei, Kepler, en heeft niet de pauselijke stoel tegen Copernicus' wetenschappelijke ontdekkingen hantonnissen aangedurfd? En dan — was er niet ergens een bisschop geweest, die beweerd had, dat vrouwen niet in volen zin menschen konden genoemd worden?

We zullen maar niet verder gaan. Want, al zouden we misschien op het laatste punt iemand overtuigen kunnen, omdat het juist een synode (die van Macon in 585) geweest is, welke dien bisschop terecht wees, men zou toch aanstands nieuwe bezwaren opwerpen. Wie de geschiedenis kent, weet, dat de strijd tegen nieuwere meeningen niet steeds een botsing tusschen kerk en wetenschap, doch tusschen „officieele" en niet-officieele wetenschapskringen geweest is. En dat kerkelijke instanties daarbij — trouwens dikwijls aan weerszijden van de scheidslijn staande — zoo van nabij betrokken waren, och, dat bewijst alleen maar, dat „christendom" en „kerk" zich levendig hebben geïnteresseerd voor wetenschappelijke vragen. Er is dan ook binnen de kerk zooveel ruimte gelaten voor divergerende opvattingen op wetenschappelijk gebied, dat de kerk van het voeren eerder van te losse dan van te vaste hand in dezen beschuldigd worden kan.

Veel ernstiger staat het er voor bij de tweede groep, wat de probleemstelling betreft. Voor haar besef zijn — objectief gesproken — de christenen ALS CHRISTENEN bij wetenschappelijke vragen en haar concrete beantwoording weinig geïnteresseerd; tenzij dan, wanneer onder wetenschap mocht verstaan worden: het stellen van vragen, afgedacht van haar concrete beantwoording met een „ja", dat het „neen", óf met een „neen", dat het overeenkomstige „ja" zou willen uitsluiten. In onderling sterk uiteenlopende kringen, en in allerlei tijden, en dus ook op allerlei grond heeft men telkens weer dezen kant uit gewezen. Wetenschap was goed, zoo betoogde men dan; maar geloof in, of gemeenschap met God, het gehoorzaam „hooren" naar den spreker, of het zalig verzinken in den zwijgenden God, dat was méér; en vooral: het was iets heel anders. Geloof en wetenschap, — die behoorden tot twee onderling zeer verschillende „werelden", tot twee geheel andere „dimensies"; en de ééne had met de andere in geen enkel opzicht ook maar iets te doen.

Merkwaardig is het daarbij, dat zulk een opvatting verdedigd is geworden door denkers, die zelf van telkens geheel tegenovergesteld standpunt uit zijn begonnen te redeneeren. Zoals bij den bouw van een tunnel twee werkploegen ieder aan een tegenovergestelde zijde van het bergmassief met hun boorwerk aanvangen, en in het midden elkaar ontmoeten, zoo stond het min of meer ook hier, maar dan... ditmaal onbedoeld. Aan den éénen kant waren het immers verdedigers der mystiek, aan de andere zijde juist verklaarde vijanden der mystiek, die den band tusschen geloof en wetenschap, tusschen den „mensch Gods" en den man der wetenschap, doorknipten, of althans de wetenschap voor het in-Christus-zijn, of voor het met-God-één-worden, of het naar-God-hooren van geenerlei waarde achtten.

1) Radio-toespraak Maandag 23 Mei 1938.

Nemen we eerst de mystiek. In allerlei vorm, en met onderscheiden grondaxioma's treedt ze op. Maar dit is het, waar haar woordvoerders of grootmeesters telkens weer op wijzen: het menselijke woord, en het wetenschappelijke begrip, en het discursieve denken,... het is alles waardeloos, gebrekkig, machteloos. Het woord, het klare begrip, is geen helper-op-den-weg, doch een stá-in-den-weg. Zolang men immers in begrippen denkt, denkt men in tegenstellingen; d.w.z.: men beweert: het is niet zóó, maar zú. En juist daarin ligt volgens de mystiek de fout; juist hierin gaapt de afgrond der armoedigheid van alle menselijke wetenschap. Wie immers met God vereenigd geworden is, wie in het oogenblik der groote ekstase de eenwording met God beleefd heeft, die is bóven alle „tegenstellingen" uitgeheven; en deze laatste zelve zijn voor hem „opgeheven"; hij weet, dat God, de hemel, de „wereld" Gods, Boeddha, de goddelijke werkelijkheid, in geen enkel naam van stelling en tegenstelling te vatten, en met geen enkel menschenwoord uit te drukken zijn. Vandaar ook, dat met name in het Oosten de leermeester der mystieke wijsheid zijn kracht niet zoekt in spreken, doch in zwijgen; het woord moge hij noodig hebben, om den leerling op weg te helpen, maar — komt de leerling verder, dan treedt het woord terug. De geestelijke nalatenschap van den meester bij bepaalde mystieke secten van het Oosten is dan ook niet een bundel zware folianten, met begripsmatige, klare wijsheid; doch een raadselspreuk, een hymne, enkele uiterst moeilijk verklaarbare regels schrift in den vorm van een probleem; en met den letterlijken zin er van kan men niets aanvangen in de uitlegging, want men moet „tusschen de regels in" lezen. De taal stoort. En zóó radicaal is deze overtuiging, dat men soms opzettelijk zich bedient van woorden, die voor gewone menschen het tegendeel beduiden van wat de spreker feitelijk zeggen wil. Gewone menschen, óók, ja vooral wetenschappelijke menschen, löven God, en misprijzen b.v. den duivel. In deze kringen evenwel spreekt men soms opzettelijk leelijk over God, men scheldt Boeddha, of zijn patriarchen uit; of, de plaats der hoogste „beleving" van de waarheid wordt b.v. aangeduid met den naam van de mestvaalt; of het eigen land met den naam van dat der barbaren. En alles dient ten bewijze daarvan, dat alle mensche-lijk spreken en denken in begrippen van afstand, van onderscheiding, van dis-cursief denken ijdelheid is. Men moet het kwijt, zal men waarlijk „man Gods" zijn. En het is daarom volstrekt niet vreemd, dat we hier in een toespraak over „christendom en wetenschap" voorbeelden konden nemen uit het land van... Boeddha. Juist in de laatste jaren is de studie voortgezet, die in de dagen der romantiek reeds begonnen is, de studie, die aan wilde toonen, hoe zeer de mystiek van het niet-christelijke oosten met die van het „christelijke" westen in allerlei parallellen overeenkomst vertoonde. Zonder het fundamentele verschil tusschen Oost en West over het hoofd te willen zien, erkennen we toch grif, dat er van die parallellen zijn, en — dat ze verbijsterend zijn. Gelijk b.v. in het Zen-buddhisme de leerling niet door een verhelderende toespraak van den meester doch door een felle kaakslag, of door een onverwacht onmensche-lijk gebrui van den leeraar, kortom, door een ding, dat hem schrikken doet, dat hem zijn evenwicht doet verliezen, wordt voortgeduwd in de goede richting, zoo leeren ook de mystieken van het christelijke Europa meer dan eens, dat men wel beginnen kan met omtrent God en het laatste wereldgeheim alles en nog wat te beweren, doch dat men straks den weg terug af te leggen heeft, om al hetgeen aanvankelijk beweerd werd, nu toch weer te verloochenen. En dan is men er nog niet; want niet in zulk een „neen", waarin een bepaald „ja" wordt prijsgegeven, doch in een „neen", waarin kortweg álk mogelijk „ja", en ook elk koncreet „neen" overwonnen wordt, en waarin men dus bóven alle niveaus van ja en neen uit getild wordt, alleen in zulk een „volkomen" „niets" doorleeft men de altoos onzegbare werkelijkheid; maar alle wetenschap is vóór het gordijn, waarachter deze belevenis onder-vonden wordt, blijven staan. Wat zal de christen als christen de wetenschap willen beoefenen, of beïnvloeden, of bevruchten? Hij heeft haar, en zij heeft hem omtrent Gods geheimen niets te zeggen, want ze zijn niet te zeggen; hij kan niet eens op hoop van zegen tegen haar profeteeren, want het woord van den profeet is maar een hinderpaal; de ware patriarchen zwijgen. Wat zou God, en de Godsbeleving voor de wetenschap? De wetenschap komt met haar: zóó en zú, maar: dit en dat; maar God is naar het woord van Angelus Silesius niet dit en dat, niet zóó en zú, hij is een niets; niet dit, niet dat, niet goed, niet wijs; eigenlijk ook niet: niets van dit alles; maar bóven-niets. Zelfs het gebaar, dat, van het vlak onzer tegenstellingen uit, alleen maar naar Hem zou wijzen, naar Hem als liggende bóven het niveau van onze contrasterende dingen, zelfs dat gebaar is nog te veel, en tast nóg mis. De wetenschap gaat stap voor stap, maar de ware mystische beleving van het goddelijk geheim doet een spróng; ze zoekt niet naar een stevig fundament, doch laat zich zinken in het ijle.

Voor wie op dit standpunt staan, mag dan ook de wetenschap haar gang wel gaan; ze mag zich bezig houden met de wereld-van-den-buitenkant, kan in dien arbeid ook wel van nut zijn; maar het niveau, waarop men God in Christus „genieten" kan, is een ander dan dat der „wetenschap", en heeft er niets mee uit te staan.

Maar laten we nu vervolgens eens op sommige verklaarde tegenstanders der mystiek, zooals ze voornamelijk in den laatste tijd in het voetspoor van Kierkegaard, Barth, Brunner en anderen het woord

nemen. over de redenen maar ook de beoordeeling de mystiek al dadelijk de bijzondere krijgt. Ze van den „oogen- extase de handen ook hier den men God... in Gods Woer door factor on akkers h opwaarts vout; ne uit een zich niet schikking geen the versiteit kan den denken. betekent de onzel voor geló het redel toeh eige het denko onderaar hoe het nu toch En het onmogelij aandacht kunnen „wel „in" bestand- „historisc waarme rente. Me stralen z dan de over de h nair, den ding, ma den orthi universal bladen, „christeli teit of ho me nu e ult de „d wel ber hemel er de godde niet; chr telijk, daarop „neen" de God zelf, lijke wa de weter wetensch God náde En wie „ op „bou fantast, maar vo bouwswel van dori der fariza bestrijder dat ze n gepleister En zoo midden, tunnelbo ben. De den han gesneden en de we telijk be doch: is, den st den stijl mensche heden, he hebben z heid van hebben z schap in tegen de die hier ter nega

Dit all een inst schappel lijken gr en af en schap" h Ja, he sprekend

i vorm, en met op. Maar dit is leesters telkens, en het weten-denken... het was. Het woord, -weg, doch een egrappen denkt, men beweert: rin ligt volgens de afgrond der etenschap. Wie is, wie in het rding met God -stellingen" uit- por hem „opge- „wereld" Gods, in geen enkel vatten, en met in zijn. Vandaar leermeester der in spreken, doch hebben, om den komt de leer- De geestelijke alde mystieke in bundel zware sheld; doch een st moeilijk ver- een probleem; i kan men niets moet „tusschen zó radicaal is lijk zich bedient in het tegendeel zeggen wil. Ge- happelijke men- den duivel. In soms opzettelijk „zijn patriarchen van de waarheid in de mestvaalt; at der barbaren. at alle mensche- an afstand, van en ijdelheid is. „man Gods" zijn. nd, dat we hier i en wetenschap" id van... Boed- tudie voortgezet, begonnen is, de de mystiek van het „christelijke" comst vertoonde. sschen Oost en kennen we toch a — dat ze ver- m-buddhisme de espraak van den ag, of door een an den leeraar, hrikken doet, zen, wordt voort- n ook de mystie- r dan eens, dat od en het laatste werven, doch dat zen heeft, om al nu toch weer te let; want niet in ald „ja" word rin kortweg élk et „neen" over- óven Alle nivenu een in zulk een de altoos onzeg- schap is vóór levenis onder- de christen als oefenen, of bein- en zij heeft hem en, want ze zijn hoop van zegen voord van den ware patriarchen beleving voor de et haar: zó en ar het woord van t zoo en zus, hij goed, niet wijs; es; maar boven- vlak onzer tegen- m zou wijzen, niveau van onze bbaar is nóg te p gaat stap voor van het goddelijk t naar een stevig het ijle. mag dan ook de mag zich bezig kant, kan in dien st niveau, waarop is een ander dan mee uit te staan. op sommige ver- stiek, zooals ze het voetspoor van deren het woord

nemen, ook onder ons. Aan scherpe oordeelvellingen over de mystiek ontbreekt het hier niet; we laten de redenen daarvan rusten; allereerst wegens tijdsgebrek, maar ook omdat we anders op menig misverstand in de beoordeeling der mystiek moesten wijzen. Maar met de mystiek heeft deze richting reeds op den klank af al dadelijk één trek van overeenkomst: we bedoelen de bijzondere betekenis, die „het oogenblik" hier krijgt. Zooals de mysticus niet in het continue leven van den alledaagschen omgang, doch slechts in een „oogenblik" van ont-rukking, van uit-rukking zijn extase beleeft, en daarin dus uit de historische verbanden los-gemaakt, daar uit-gelicht is, zoo ziet men ook hier God slechts „spreken" tot den mensch, en den mensch slechts (in het „geloof") „hooren" naar God... In het „oogenblik" van Gods aktueele spreken. Gods Woord gaat niet in deze wereld in, doch breekt er door heen; het is geen historische grootheid, geen factor onder andere factoren, geen zaad, dat in onze akkers hier beneden nederwaarts wortelen schiet, om opwaarts vrucht te dragen, dertig, zestig, en honderd-voud; neen: het is ongrijpbaar, breekt wel als een stein uit een andere wereld over ons heen, maar schakelt zich niet in ons leven in; niemand krijgt er de „be-schikking" over; de kerk niet, de universiteit niet, ook geen theologisch hoogleeraar, ook een christelijke uni-versiteit niet. Men kan dus wel denken, ook de christen kan denken, maar... men kan niet christelijk denken. Of het moest dan zijn, dat christelijk denken beteekent: terugwerping uit onze verzekerdheid naar de onzekerheid; het inruilen van het redekriticisme voor geloofskriticisme; want gelijk Kant, de heraut van het redekriticisme, de vraag stelt: hoe metaphysica nu toch eigenlijk „mogelijk", d.w.z. voor de vierschaar van het denken zelf te legitimeeren is, zoo vraagt men hier, onder aanheffing van de leuze van het „geloofskriticisme", hoe het spreken over God, en over hetgeen Gods is, nu toch eigenlijk „mogelijk" is, legitiem, verantwoord. En het antwoord is kortaf: bij de menschen is dat onmogelijk; God is geen object, waaraan wij rustig onze aandacht kunnen „wijden", waarover wij onze gedachten kunnen „laten gaan". En wat van God komt, dat treedt wel „in" de geschiedenis, doch wordt geen inhaerent bestand-deel „van" de geschiedenis; het wordt niet „historisch", geen „historische grootheid", geen kapitaal, waarmee te werken valt naar het systeem van rente-op-rente. Men kan wel met velpotjes, maar niet met bliksem-stralen zijn parken illumineeren. Wat zou het anders dan de „grootte vergissing" zijn, wanneer men tegen-over de houding van den niet-christen, den revolutionair, den modernist, den materialist, nu eveneens een houding, maar dan van den christen, den anti-revolutionair, den orthodoxe, den vrijheidsidealist, den metaphysischen universalist wilde stellen? Wat wil men met „christelijke" bladen, „christelijke" acties, „christelijke" politiek, en met „christelijke"... wetenschap, een „christelijke" universiteit of hogeschool? De „hemel", de „wereld Gods" wordt me nu eenmaal niet naderbij gebracht, al klim ik ook uit de „dalen" dezer aarde naar de „bergen" op. Er zijn wel bergen en dalen in de wetenschap, maar geen hemel en geen hel. Verder dan een heenwijzing naar de goddelijke werkelijkheid brengt de wetenschap het niet; christelijke wetenschap is slechts daarin christelijk, dat ze tot elk overgeleverd „bezit", en tot elke daarop „geconstrueerde" „houding" zoowel „ja" als „neen" durft spreken. Wat zijn „goddelijke waarheden"? God zelf, de levende, de sprekende, is de eenige goddelijke waarheid! De cultuur heeft een Janus-kop, ook de wetenschappelijke cultuur, ook de cultuur in de wetenschap; zij is zegen zoowel als vloek, zij kan niet God naderen, zonder tevens zich van Hem te verwijderen. En wie „op christelijken grondslag" bouwt, wie er heusch op „bouwt", die bouwt een toren van Babel, de arme fantast. Het lijkt misschien wel heel wat, van buiten; maar voor Gods gezicht is wat van binnen in zulk bouwsel verborgen ligt, niets meer dan een verzameling van dorre doodsheiden. Het is niet alleen het lot der farizeeërs, doch evenzeer dat van hun „principiële" bestrijders van beslist-anti-farizeeüwsche structuur, dat ze niet anders dan onder de gelijkenis van witgepleisterde graven naar waarheid te tekenen zijn.

En zoo sluit zich hier de ring. Hier, in het duistere midden, ontmoeten elkaar de eerst elkander vreemde tunnelbouwers, die den massieven berg doorgraven hebben. De mysticus, en de antimysticus. Mogen ze al niet den band tusschen christendom en wetenschap door-gesneden hebben, ze hebben toch dien tusschen Christus en de wetenschap ons afgenomen. En voorzover „christelijk" beteekent: niet datgene, wat van den christen, doch: datgene, wat van Christus is, Christus-conform is, den stijl van Christus' profeten en apostelen vertoont, den stijl van het opzeggen van het crediet aan alle menschen, en vooral aan alle eigen en zelf-verzekerdheden, hebben ze de christelijke wetenschap prijsgegeven, hebben ze „de" wetenschap geplaatst buiten de mogelijkheid van principiële-christelijken aanpak of critiek, en hebben ze de vraag naar een al of niet neutrale wetenschap in elk geval zó beantwoord, dat het „vóór of tegen den Christus" niet meer de maatstaf kan zijn, die hier aan te leggen is, hetzij ter affirmatie, hetzij ter negatie dezer „neutraliteit" in elk bepaald geval.

Dit alles is ongemeen ernstig; met name ook voor een instituut, als onze N.C.R.V.; die wel geen wetenschappelijke instelling is, maar niettemin op „christelijken grondslag" staat, daarop meent te kunnen bouwen, en af en toe ook de resultaten van „christelijke wetenschap" in den omroep verneembaar maken wil.

Ja, het is het noodlot — zouden we, „wereldsch" sprekende, willen zeggen — dat deze dingen nimmer

in het raam van eenig geestesaristocratisch spel kunnen blijven staan; ze moeten strakke, grimmige ernst worden. Het begint soms met spel. Eens was het Erasmus, de fijne aristocrate van den geest, de humanist, die in zijn „Lof der Zotheid" een vrij speelsche aanhaling uit één der dialogen van den heidenschen filosoof Plato zich permitteerde; het was die passage, waarin één der sprekers den wijsgeer Socrates vergeleek met een gebruiksartikel van die dagen: een Silenus-kastje. Zooals wij tabakspotten kennen, die den vorm h.v. van een welgedaan heertje hebben, zoo had men in Griekenland kastjes, die den vorm vertoonden van Silenus; deze nu was een leelijke, losse, verwaasde drinkebroer. Deed men echter het kastje open, dan lag er wat heel moois in: een godenbeeldje, of zó iets. En dan laat Erasmus de Zotheid aldus spreken: dat nu evenals zó'n Silenus alle menschenlijke zaakjes twee aangezichten hebben (hebben wij niet pas van een Janus-kop hooren spreken?); doe de dingen maar open, ga er maar op in, en met één slag wordt alles anders; het mooie wordt leelijk, het leelijke mooi. De omgekeerde Silenus, de binnenste-buitengekeerde Silenus, dat is het embleem van alle wijsheid; ze kan ook dwaasheid heeten. Zoo oreert, fijntjes glimlachend, de humanist Erasmus, die dit speelsch bedrijf afwisselt met het schrijven van bijbelcommentaren. Hij meent het heusch nog zó „erg" niet. Maar wie het ná hem wel heel „erg" meent, en er mee verloren raakt voor de christelijke gemeenschap en de christelijke wetenschap, dat is de mysticus Sebastian Franck, die straks vereenzaamd en onwennig zich den kring der Reformatie uit gestooten weet, nadat hij eerst koppig er tegen gevochten heeft. Wat zou men — zoo protesteert hij in Gods naam — wat zou men met den bijbel, dat geschréven boek? Gods waarheid gaat niet in een boek met letters; de letter, en alle letterschrift, dat immers vol van tegen-stellingen is, is maar een sta-in-den-weg, een zwaard van den antichrist; óók de bijbelletter, en óók alle daarop gebouwde, daaruit „conclusie-nemende" wetenschap. Een rechte Silenus: eerst als men hem onderstboven, en binnenste-buiten-keert kan men er iets mee beginnen. Ja, alle ding is zó'n Silenus; de werkelijkheid is niet te benaderen van deze schijnwereld uit. Zoo wordt het spel van den humanist tot strakken ernst bij dezen breker van het werk der Reformatie. Het spel wordt ernst; óók later. Eerst speelt de Romantiek, bij monde van de Schlegels, op het Silenus-fluitje; en Novalls levert de poëzie er bij, en Silesius de spreken; zelfs Schleiermacher helpt een filosofisch-theologisch handje mee. Maar zij meenen het nog zó „erg" niet. Wie het wel „erg" meenen, dat zijn later zij geworden, die de „religie" van huis uit hadden leeren losmaken van het natuurlijk leven, ook van de niet-theologische wetenschap, en die voorts, achter Klerkegaard aan, Schleiermacher plus de romantiek zouden gaan bestrijden. Bestrijden, ja, op 't punt der menschenlijke autarkie. Maar niet op het punt van het verbond van Gods genade, niet op 't punt van Christus' profetisch ambt, met zijn kracht-van-bediening; niet op het punt van den bijbel als Word Gods, niet op 't punt der kracht en der genoegzaamheid van het geschrevene Word van God, om te breken ja, maar ook om te bouwen; niet op het punt van het middelaarschap van Jezus Christus, in wien al de schatten der wijsheid en der kennis verborgen zijn.

En daarom zal het nu maar de vraag zijn, wat het christendom van heden wil. Ten aanzien van zijn verhouding tot de wetenschap is in één opzicht een opvallende vooruitgang te constateeren. Een vooruitgang, dien ik gelegen zie in de erkenning, dat een vermoedend apologetiseeren op détailkwesies, op afgeleide en incidentieel aan de orde gestelde losse punten niet meer helpt, en ook niet langer actueel is; en — dat in de gegeven situatie ieder meelevende dat onmiddellijk inzicht en in rekening brengt. Want de strijd loopt niet meer over dit en over dat; hij gaat over de grondslagen. Niet over den visch van Jona, de slang in het paradijs, de ezelin van Bileam, maar over wonder en natuurwetenschap; niet over een of ander détail in een ondersteld „bijbelsch wereldbeeld", maar over de vraag zelf, of de bijbel en daarna ook de christelijke kerk een grondleggende bijdrage te leveren heeft inzake den opbouw van het heelal, zijn aanvang, zijn einde, de eerste en de laatste dingen; niet over de vraag of de z.g. maagdelijke geboorte van Christus (zijn geboorte uit een maagd) feit is, ja dan neen, doch over de andere vraag, of de bijbel zelf dan heusch nog wel voor dit probleem interesseert, en of niet veel meer zijn bedoeling opgaat, alleen maar in de heen-wijzing naar de beweerde werkelijkheid dáárvan, dat Gods spreken nimmer zich aansluit bij het menschenlijke-voorhandene, en ook nimmer zich dáárvan ter bereiking van een historisch genade-effect bedienen kan; van welke openbaringswerkelijkheid de beweerde maagdelijke geboorte alleen maar een „teeken" zou willen zijn?

Dat het in den strijd dezer dagen over deze fundamentele vragen loopt, en niet meer over afgeleide punten, is een vóórrecht. Want het noopt ons allen tot een fundamentele keuze: we staan ten aanzien van het probleem van christendom en wetenschap op den tweesprong. Nu een groeiend getal van zich als christen aandienende menschen steeds resoluter beweert, dat het christendom zelfs in een póging tot christelijke wetenschap alleen maar verder kan gaan op het pad der verwereldlijking, en van den hoogmoedigen eigenwaan, nu stellen we ons voor de vraag: zullen we „ja", of zullen we „neen" zeggen tot die these?

Omdat we, zooals onze „Omroepgids" aangeeft, vanavond „om de ronde tafel" zijn gezeten, waar men immers elkaar in de oogen ziet, en eerlijk ophiecht, ontleen ik aan het karakter van deze lezing de vrijmoedigheid tot een openhartig „neen". En om dat aan te dringen, wil ik eindigen met een korte geloofsbelijdenis aangaande het probleem van christendom en wetenschap.

Ik herzeg: een geloofsbelijdenis. Want iets anders heb ik vanavond niet. Ik kan alleen maar geloóven, dat het christendom iets anders is dan een variatie op de algemeene religiositeit. Ik kan alleen maar geloóven, dat het niet hangt aan een religieus apriori, doch aan openbaring, en aan een zéndering van Gods Zoon, benevens aan een almachtige daad van den Heiligen Geest. Ik kan alleen geloóven, dat er een Heilige Schrift is, waarin Gó d sprekt, en die zelf, verstaan in haar grammatischen zin, Gods Woord is. Ik kan alleen geloóven, dat de mensch Jezus Christus als zondeloze onder ons heeft gewoond, en ons God verklaard heeft. Maar nú ik dat eenmaal geloof, nú ziet ditzelfde geloof dan ook de verbindingsdraden loopen van het één naar het ander; het ziet nu ook, hoe christendom en wetenschap tot elkander staan.

Om te beginnen wijst het christelijk geloof nu de wetenschap terug naar de bescheiden plaats, waar men den ootmoed aan het woord laat komen. Den ootmoed? zoo hoor ik meer dan één me tegenwerpen, — den ootmoed? Maar dié komt juist aan het woord in de kringen van hén, die gij met een „neen" zooveen afgewezen hebt. Hebben juist zij niet het oordeel der onvruchtbaarheid zien komen over alle menschenlijk weten en denken? Hoe kan dan de ootmoed gepredikt worden door wie hen niet volgt in hun strijd tegen allen menschenlijken hoogmoed, met name tegen den wetenschappelijken hoogmoed?

Maar op die tegenwerping geven wij dit ten antwoord: de ware ootmoed durft, o zeker, over de kracht, maar óók over de zwakheid van menschenlijke wetenschap niets zeggen uit zichzelf. Ze durft evenmin de autarkie als de ijdelheid van menschenlijke wetenschapswerken uitroepen op eigen gezag. Of nu God, zelfs in Christus, om menschenlijke wetenschap lacht, dan wel ook van háár altaren offeranden aanneemt, wie zal het anders zeggen, dan Hij alleen? Een antwoord op deze oervragen willen wij alleen van Hém ontvangen; want, zoo zegt de Nederlandsche geloofsbelijdenis, „want alle menschen zijn uit zichzelf leugenaars en ijdelers dan de ijdelheid zelve". Aan zichzelf overgelaten, zijn ze het óók in het bedenken van kentheoretische principes en met name van slagwoorden over de openbaring en haar wijze en haar mogelijkheden. Ootmoed? Het is wel; maar het kon wel eens de geraffineerdste vorm van hoogmoed zijn, als ik de formule, waaruit Gods permanente oordel over de wetenschap blijken moet, ontleen aan mijzelf, om ze daarna ten grondslag te leggen aan mijn waardeeringsoordeel over de wetenschap, en over haar verhouding tot het geloof.

Maar nú mag dan ook de christelijke overtuiging alle wetenschap haar bescheiden plaats wijzen. Ze mag het, niet uit hoofde van haar eigen bescheidenheid, maar omdat ze hierin de stem van God uit Zijn Woord gekend heeft, en doorgegeven. Aan de lofliederen, die met name het idealisme ter eere van de wetenschap gezongen heeft, bezondigt nu de christen zich niet. Aan een zelfobjectivering, en zelfontploffing van God in en door en met den tot wetenschappelijk en wijsgeerig kennen opklimmenden menschenlijken geest, gelooft hij niet; hij kan niet met Hegel God in de filosofie zien ontwaken, noch met Fichte de „vrijheid" van den mensch, en van de natie, juist in en door het „weten" zichzelf genoegzaam achten. Hij, dat is nog steeds: de christen, erkent met Kant wel, dat het denken, evenals het handelen, een uiterst verantwoordelijk werk is, maar weigert te bukken voor Kants vrijheidsbegrip, volgens welke het capituleeren voor een andere autoriteit, en in een andere vierschaar dan de mijne, en het bukken voor een vreemd gezag, zoolang het vreemd is, in den grond der zaak onzedelijk moet heeten, ook al ware het 't gezag van God! En daarom ziet de christen ook alle wetenschappelijk werken gebroken door de zonde, en de resultaten van dat werken ziet hij, voorzover ze „uit den mensch" zijn voortgekomen, uit den „natuurlijken", aan God niet overgegeven mensch, als een steeds williger apparatuur voor de techniek van den wil der vijandschap tegen God.

Niettemin wacht hij er zich voor, hier als cultuurvijand, laat staan, als pessimist zich te laten inschrijven in de registers der wetenschappelijke zelfbeschrijving. Want niet in de wetenschap zelf, doch slechts in de zónde van wie zich daarmee inlaat, erkent hij de oorzaken van het beklemmende verschijnsel van zooveen. Zoo min er tusschen natuur en genade een tegenstelling kan zijn (omdat Gods werken elkander niet bestrijden), zó min kan er tusschen gelooven en weten, tusschen Christus en de akademie, tusschen een gehoorzaam Jeruzalem en een geloovig Athene een verhouding van vijandschap bestaan. Er is slechts tusschen zónde en genade, tusschen ongelooft en geloof een antithese. Maar alle schepsel Gods is goed, met dankzegging genomen zijnde, want het wordt geheiligd door het Woord Gods en door het gebed, om met Paulus te spreken.

Van hier uit weet nu de christelijke wetenschaps-waardeering in ruwe omtrekken haar oordeel spoedig te formuleeren. Ze gelooft aan het gemeen mandaat van God in wetenschap en kunst; d.w.z. ze leest uit de Schrift, dat de Schepper, sprekende in kwaliteit van Verbondsgod, den eersten mensch, die voor haar besef geen „voorstelling der menschheid", doch, konkreet, stamvader en vertegenwoordiger der menschheid is, de opdracht gaf tot een cultuurarbeid, die binnen de

grenzen van tijd en ruimte zijn territoir bepaald moet zien in de successief zich voor hem openleggende en dienstbaar stellende wereld. Voor de vervulling van die taak is het onderzoek van den kosmos en van de kosmische verbanden een eerste vereischte; zijn van God geschapen geest is dan ook daarop aangelegd. En omdat naar de Schrift God als Schepper en Verbondsgod, toen Hij dit mandaat den mensch gegeven heeft, met hem heeft gesproken, in den gespreksvorm, en omdat dit verbondsgesprek der woord-openbaring Gods niet een stel begrippen, noch een reeks van principes, of axioma's, doch een verhaal, een belofte, een opdracht, een voorzegging, een doelaanwijzing, een ontsluiting van Gods binnenste gedachten in een samenhangend geheel den mensch gegeven heeft, daarom kan de mensch, uit kracht van die woord-openbaring nu ook Gods openbaring in zijn werken gaan verstaan. Hij is niet „theoloog“, om nu vervolgens uit kracht van zijn theologische oriëntatie anthropoloog, geoloog, zoöloog, psycholoog te worden; maar hij heeft geloovend uit den inhoud van wat hem door woordopenbaring bekend gemaakt is, een saamvattend kijk gekregen omtrent heel het kosmisch leven, voorzoover God hem daarover aangesproken en toegesproken heeft. In het gesprek van God met den mensch is nimmer God geahstraheerd van Zijn werken; en daarom dankt de mensch het, dat hij nimmer God kent, zonder tevens ook van den kosmos, als met God in verband staande, te weten, wat hij weten moet, zal hij in en met dien kosmos, en met zijn hem geschenken kennis van den kosmos, dienaar kunnen zijn van God.

Nu heeft — en hierin keert het christendom zich bewust tegen alle mystiek, met name ook tegen de boeddhistische — nu heeft de zonde, in den historischen zondeval, optredend ná de schepping, op dezen ambtelijken dienst des menschen, en op de vreugde, die er mee gepaard gaat, en op den zegen, die er aan verbonden was, storend ingewerkt. In de geschapen wereld trad de vloek in; alsmede in hem zelf; hij is nu vijand van God, houdt met geweld, met opzet, en krachtens ook hem zelf in haar diepste beweging niet eens doortrichtige vijandschap, ten ónder, wat hij van God weet, en van den kosmos²⁾. Maar omdat God Zijn schepping, en dus ook de geschiedenis, niet prijsgeeft, doch haar conserveert tot Zijn zelfverheerlijking, en haar dus zinvol blijven laat, daarom conserveert God ook den wetenschappelijken aanleg van den mensch; het hem gegeven mandaat van onderzoek blijft van kracht en ook vol van zin. En waar de mensch als zondaar de kwade neiging in zich heeft, om wat hij weet, te verkeeren in zijn tegendeel, en ook om de grenzen tusschen wat hem geopenbaard is en wat hem verborgen gebleven is, eigenmachtig en eigenwillig te verleggen, daarom doet God hem de belofte van de zending van Zijn Zoon, houdt deze belofte, en legt straks de woordopenbaring, thans verdiept tot herscheppingsboodschap, in schrift-vorm vast: de Heilige Schrift.

Deze Schrift is een boek met letters, ze spreekt in menselijke begrippen, bedient zich van menselijke tegenstellingen en begrippen en categorieën. Maar daarmee is ze nog allerminst gedegradeerd tegenover het niet-gescreven woord der openbaring; alle openbaring toch, ook de niet-gescreven woord-openbaring, bedient zich van de menselijke denkwijze, is daarop ingericht, en werkt er zuiverend, voorlichtend, bevruchtend, zégnend op in. Zoo ook de Schrift. Zelf is ze geen wetenschappelijk boek, schoon evenmin onwetenschappelijk; maar ze is de kenbron, waaraan ook de wetenschap zich te laven, de maatstaf, waaraan ook deze zich te meten heeft. Is zij de scheede slechts, waarin het zwaard des Geestes is gestoken? En moet men dus dat zwaard uit die scheede halen, wil het werken? Neen, zeggen de klassieke reformatiegetuigen, zij is zelf het zwaard des Geestes; ze is geen „dienstknachtsgestalte“, waarachter God en de Geest zich en zijn heerlijkheid verbergt, doch ze is het passend instrument, waarmee de sprekende God kan en zal bereiken, wat Hij er mee bereiken wil. Ze is geen „wassen neus“, die — het beeld is klassiek — zich voegt naar de gelaatsvormen van wie hem op wil zetten, en geen Silenus, dien men binnenste buiten keeren moet, om zijn diep verstoken geheim te kunnen „benaderen“, doch ze is recht-toe-recht-aan het Woord, dat, nu in Christus, God verklaart, en daarmee tevens de oerverbanden aangeeft, waarin de God van gister, heden, morgen, de wereld houdt besloten. En zoo doet ze een dubbelen dienst. Ze schépt den hoogmoed niet, maar prikkelt hem wel; de mensch, die God, als redder-bewaarder der wereld, niet erkent, lacht nu (als „de Griek“), of stoet zich (als „de Jood“ van 1 Corinth 2) aan wat hij in die Schrift leest; de lach, en de kreet van ergernis is óók de lach, de hoogmoeds-uiting der niet-geloovende wetenschap. Maar de mensch, die in Christus vrede heeft gevonden bij God, en voor wien de conserveerende kracht van God als wereld-bewaarder in het raam van diens genadewerken is gaan staan, legt dankbaar den maatstaf van de Schrift aan, beoefent als christen de wetenschap, en vindt, door binnen elk faculteitverband uit de grondgedachten der Schrift te redeneeren, en ook te concluderen, een groote vreugde in de christelijke wetenschap. Ook deze struikelt dagelijks; maar ze heeft toch niettemin haar „geloofs-waarheden“, die de christen in zijn vóórwetenschappelijke geloofsbelijdenis aanvaard heeft op gezég, en die hij daarom meebrengt naar zijn arbeid, in welke faculteit hij voorts ook werken moge.

En in dit alles sterkt hem de troost, niet van een fantaseerende logos-speculatie, maar van het bezit van een betrouwbare bericht over leven en werken en leeren van het vleeschgeworden Woord hier beneden onder

ous, gedurende een continuüm van heel een menschenleeftijd, en dat zonder zonde. Van dien Christus ontvangt hij de verzoening van zijn zonden, ook in de wetenschap bedreven; uit kracht van diens Geest leert hij de wetenschap beoefenen niet uit natuurdrijf, doch in ambtelijke onderwerping, ook van deze drift, in de gehoorzaamheid aan God. Kronieken en statistieken leveren hem nu materiaal tot van apocalyptische kracht en beteekenis. De geschiedenis wordt hem het verhaal van de groote werken Gods in Christus Jezus. De natuur treedt in den lichtkring van het Woord, en laat nu haar letters lezen; en geen ideogrammen, maar betrouwbare waarheidsverklaringen zijn hem directieven op zijn weg. Een primaat der theologie kent hij niet meer; wel dat van het openbaringswoord in alle takken van den wetenschappelijken dienst. En hoewel hij ieder oogenblik zich er van doordringt, dat hij „ten deele“ kent, en dat juist hij weer weet heeft van de limiet, die God in zijn eigen hand gesteld heeft, de limiet tusschen verborgen en geopenbaarde dingen, toch loopt hij vroolijk zijn pad, ook op den steilen berg der wetenschap. En niemand kan hem vrees aanjagen, want hij draagt, ook als man van wetenschap, de stigma's, de wondteekenen van Christus, in zijn lichaam. Hij draagt ze, óók als man van wetenschap; want zijn hoogste Profeet en Leeraar, die om het groote „daarom“ uit te kunnen roepen, met een „wáárom“ aan het kruis ter helle is gedaald, heeft door dit „waarom“, uitgeroepen voor de ooren van den dochter immer door Hem vast-gehouden God der openbaring-van-volstrekt-gezag, hem zijn „daarom's“ doen genieten als de vrucht van verworven genade. Niemand jaagt hem vrees meer aan. De man der metafysica niet, want de oerverbanden tusschen God en kosmos zijn hem in de openbaring bekend gemaakt. De man van feitenmateriaal al evenmin; want voor geen enkel werkelijk feit is hij nu bang, als zou het zijn geloof aan 'twankelen kunnen brengen: Gods woorden en Gods werken kunnen niet tegen elkander strijden.

Zoo staat hij onder de menschen, op den areopagus van het gesprek over de eerste en laatste vragen. En in zijn mond en in zijn hart is ál maar door het woord van Paulus: hetgeen het oog (in het natuuronderzoek) niet heeft gezien, en het oor (in het geschiedverhaal) niet heeft gehoord, en in het hart des menschen (in de wijsbegeerte) niet is opgekomen, dat heeft God bereid voor die Hem liefhebben. — Dit is het kort begrip van een geloofsbelijdenis omtrent de relatie christendom en wetenschap, alsmede omtrent de realiteit van tweërlei wetenschap; tweërlei, niet vanwege de al of niet aanwezige wedergeboorte, doch uit hoofde van de al of niet door het verstand erkende en gebruikte doorzichtigheid der openbaring. En zalig is, wie dáaraan niet wordt geërgerd.

K. S.

Handboek ten dienste van de Gereformeerde Kerken in Ned.-Indië.

Wederom ontvingen we een exemplaar van het „Handboek 1938, ten dienste van de Gereformeerde Kerken in Nederlandsch Indië“.

Reeds eerder hebben wij dezen gids voor het Gereformeerde kerkelijk leven min of meer uitvoerig besproken, en aan de Kerkeraden in Nederland met kracht geadviseerd, dit Handboek te bestellen. Sedert de pers aan het werk meer haar aandacht gaf, is een „ongekend groot“ aantal exemplaren van het Handboek in Nederland verkocht. Wij hopen, dat ook nu weer het boek in Nederland een zoo groot mogelijke bekendheid krijge. Immers, van hoe groot belang is het niet, dat de Hollandse kerkeraden in staat worden gesteld, aan de naar Indië vertrekkende leden alle noodige inlichtingen te verstrekken, namen en adressen mede te geven, Gereformeerde scholen aan te wijzen en de Indische Kerkeraden tijdig op de hoogte te brengen van de komst der nieuwe leden, opdat deze Kerkeraden in staat zullen zijn, die nieuwe leden te doen afhalen en met raad en daad bij te staan in deze voor een ieder aanvankelijk zoo vreemde wereld. Speciaal voor de Gereformeerde Kerken in Nederland is weer een lijst opgenomen, waaruit ook voor de kleinste plaatsen in Indië blijkt, tot het ressort van welke Kerk zij behooren, zoodat iedere Kerkeraad in Nederland thans bij het gereedmaken van attestaties kan weten, welke Kerk ingevuld moet worden.

Wat den inhoud overigens betreft: wij hebben het boek met groote belangstelling ingezien. Het geeft een naamlijst van de Gereformeerde Kerken in Indië, een overzicht van het leven dezer kerken, bijzonderheden inzake plaatselijke kerken, waarbij uiteraard de ledenlijsten in Nederland de aandacht trekken, en voorts gegevens inzake de Theologische Hoogeschool, de Vrije Universiteit, deputaten ter bearbeiding der verstrooiden, de reeds gemelde lijst van postadressen, waarbij aangegeven is onder welke kerk deze ressorteeren (van groot belang voor familieleden en kerkeraden in Nederland), een foto van de vergadering der classis Batavia, de acta dezer classis, waarbij opgenomen is het openingswoord, en verder allerlei gegevens voor het kerkelijk leven alsmede voor de zending. Ook het officiële gedeelte (pers, radio, school, vereniging etc.) neemt een vrij breede plaats in. Behalve de ledenlijsten der plaatselijke kerken wordt ook nog een algemeene alfabetische naamlijst gegeven. Het boek is, zooals men ziet, van gemengd karakter. Voor allen, die in Indië familieleden hebben of er wonen, is het van groote beteekenis; maar met het oog op de opneming van de acta der classis krijgt deze reeks ook kerkhistorische beteekenis.

K. S.

„Het nieuwe kerkrecht.“

In ditzelfde nummer vinden de lezers in de rubriek „Uit de Historie“ een artikel van Dr. C. Veenhof, waarin enkele citaten, met name van Dr. A. Kuyper. Omdat in deze rubriek over vragen van het kerkrecht geschreven is, wil ik ook hier even naar de andere verwijzen. Er komen nog vervolgstukken.

K. S.

Eudaemonisme in de Trilogie van Gulbranssen.

I.

Het boek Prediker brengt den mensch daar, waar het vleesch struikelt.¹⁾ Het laat ons zien dat de mensch den zin des levens niet kan verstaan door uit het vleeschelijk denken opgebouwde theorieën, ook al zouden die theorieën toevallig kloppen op enkele uit hun verband gerukte „christelijke“ gedachten. De Prediker heeft het overal gezocht, doch telkens wanneer hij meende een rustpunt voor zijn denken gevonden te hebben, telkens wanneer hij meende de levenskunst te hebben geleerd, bleken er weer factoren te zijn, die hij niet in rekening had gebracht, waardoor het gevonden werd omvergeworpen en de rust hem werd ontnomen. Het boek Prediker brengt den vleeschelijken mensch daar, waar hij volkomen wanhopig staat, daar waar hij volkomen moet ondergaan. Toch laat het boek Prediker dien wanhopige niet in het onzekere. Hij doet wel degelijk de oplossing aan de hand, hij leert zijn gehoor toch de waarachtige levenskunst. Hij doet dat door te wijzen op den Almachtigen God, Die alles bestuurt en regeert. De Prediker geeft niet een sluitrede, een conclusie die hijzelf als uiteindelijk resultaat van zijn redeneeren aanbiedt, want dan zou zijn vleesch nog niet volkomen gestruikeld zijn, dan zou hij nog de levenskunst zelf hebben uitgevonden bij de puinhoopen van wat zijn denken had opgebouwd. Maar hij wijst terug tot den God die al lang met Zijn geboden tot den mensch gekomen was voor er nog van puinhoopen gesproken kon worden. En als de Prediker zegt: „Vreest God en houdt Zijne geboden“ dan bedoelt hij niet het gebod van een goede hartgezindheid, die men toonen moet, maar de duidelijk aanwijsbare, in de openbaring gegeven geboden die elke vrome Jood kende. Daarom wijst ons het boek Prediker op den Christus, al noemt het zijn naam niet. En bovendien is het boek ingevoegd in het geheel van Gods Woord. Dat Woord van God is het, dat wel in het boek Prediker het vleesch laat struikelen, maar dat ons eveneens den Christus verkondigt, die den vermoeienden cirkelgang van de oneindige repetitie van vleeschelijke levensmethoden doorbreekt en ons den vollen zin van Gods geboden leert verstaan. En pas in het verstaan van Gods geboden ligt als Gods genadegave het verstaan van den zin des levens. Niet wie den zin van 'leven door het Christendom leert verstaan is gelukkig, want 'verstaan van dien zin van 'leven kan verschrikkelijk zijn voor wie niet buigt voor Gods geboden. Maar wie den zin van Gods geboden leert verstaan voor zijn eigen leven en de genadegave van Christus gelooft die noodig is en geschenken werd om Gods geboden te vervullen tot eer van Zijn naam, die vindt dáarin zijn eeuwig, onvergankelijk geluk.

Wat heeft het voor zin, dit alles op te merken bij een bespreking van Gulbranssens Trilogie, bepaaldelijk van het daarin gestelde probleem en zijn oplossing?

Het antwoord op deze vraag is niet moeilijk te geven. Heel de onwikkelinggang in de trilogie is één zoeken naar een levenskunst. Niet alleen hebben de uitgevers in het voorjaarsnummer 1936 van hun tijdschrift „Schakeling“ het boek laten aanprezen als een geestelijk dieet, maar ook Gulbranssen zelf heeft in één zijner interviews verklaard dat het hem erom te doen was een levenskunst in zijn boeken neer te leggen. „Het is“, zegt hij, „toch alleen maar de kunst het leven te kunnen doorschouwen; in het oereenvoudige en groot-sche het ware te kunnen zien; in mensch en ding God met onbetwistbare zekerheid te kunnen voelen“. En even verder: „eenvoud is de grootste levenskunst“; en eindelijk volgt er nog dat alleen het eeuwige Christendom ons het leven leert verstaan. Deze levenskunst laat hij zijn hoofdfiguur, den ouden Dag, en zijn groote nevenfiguren, den jongen Dag en diens vrouw Adelheid, leeren. Het thema van de trilogie ligt ongetwijfeld geformuleerd in de woorden die de oude Dag op zijn sterfbed zegt: „Waar wij menschen, al strijdend, naar streven, dat is, naar vreugde in ons leven, en vrede ten opzichte van de eeuwigheid“.

Het bereiken van die vreugde en vrede, dat is de kunst die het boek ons leeren wil. De ene oplossing moet daarbij wijken voor de andere, het is een vermoeiende repetitie van rustpunten die weer moeten worden prijsgegeven.

1) S. G. de Graaf, „Preeken“.

In het tusschen verleggen represente Dag weef maar blijf samen me zijn bezit vleugelen, ontkomt l op één in een bo en valt, te te peinzen den grond Onder de aan God doen kan de uitbrei op Borgla rechtvaard zijn schul alleen rec besef voo hartigheid dit deel v zindheid eind van ten volle land geld af te kun die hypot kocht het barmharti flinken ke de wraak van Borgl God die v

De aflaat uitgewerkt wikkeling.

Het twe is geweest winnen. V beurtenis sterven ju tief in zij beide jong Wanneer boren wo verzekere vaker naa bergtocht dood dan als wraak van zijn dagen van jongetjes zelf door te zetten. jongetjes rustte, on familie w kwam, er dochter w Dit kwade geroofd, a mogelijk t gevolgen. Zijn predi woord „al seling in, God voor hij zelfs d beurt te s hem daari grootvade van den v lijk rust, i in het ge schijnt

In het zelfmoord vader, dat was voor het allern maken di was ontw gen. Op e op te zoek echter ion dan einde schen al s in het lev heid. En over onze mijn heel hem die l De weg r verstand Geen weg volgende zijn vrouv voor ons weg tot e dat de joi oplossing gezindheid

2) Romeinen 1: „katechisin“.